

A
B E R Z S E N Y I
D Á N I E L
K Ö N Y V T Á R

Fejezetek

Szombathely

könyvtártörténetéből 1880-2002.

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

12. évfolyam 7. szám

2003. július

Tartalom

Könyvtárpolitika

A digitalizálási munkálatok összehangolása 3

Műhelykérdések

Sonnevend Péter: Kaposvári műhely könyvtárosoknak 8

Dégi Zoltán: Irodalom és könyvtár(os) 9

Maneszkó Krisztina: Könyvtár az internet szép új világában 25

Nagy Zoltán: Gondolatok a repertóriumkészítésről egy helyismereti cikk-
bibliográfia kapcsán 30

Perszonália

Fügedi Péterné: Eltűnt tekintélyek nyomában 39

Nagy Anikó: A sajtóbibliográfia „gyalogos gőzhangyái” 45

Martonosi Pál (1916–2003) 52

Könyv

Borus Gábor: 55 év bibliográfiában 54

A Berzsenyi Dániel Könyvtár 57

A Jókai Mór Városi Könyvtár története 59

From the contents

Péter Sonnevend: Kaposvár Workshop for Librarians (8);
Zoltán Dégi: Literature and the Librarian (9);
Krisztina Maneszkó: Libraries in the Brave New World of the Internet (25);
Zoltán Nagy: A Bibliography of Articles on Local History: Some Thoughts on Preparing Articles Bibliographies (30)

Cikkeink szerzői

Borus Gábor, a Hódmezővásárhelyi Városi Könyvtár munkatársa; *Dégi Zoltán*, főiskolai hallgató; *Fügedi Péterné*, az OSZK ny. fősztályvezetője; *Maneszkó Krisztina*, a Pécsi Tudományegyetem kari könyvtárának gyakornoka; *Nagy Anikó*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Nagy Zoltán*, a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa; *Sonnevend Péter*, a Kaposvári Egyetem tanszékvezető tanára

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU-ISSN 1216-6804

A digitalizálási munkálatok összehangolása*

Lundi alapelvek

AZ EURÓPAI TARTALOM MEGJELENÍTÉSE A VILÁGMÉRETŰ HÁLÓZATOKON

A DIGITALIZÁLÁSI PROGRAMOK KOORDINÁCIÓS MECHANIZMUSAI

Az EU-tagországok 2000 júniusában fogadták el az Európai Tanács feirai ülésén az e-Európa 2002 akcióttervet, amelynek 3(d) pontja szerint **törekedni kell arra, hogy az európai tartalom megjelenjen a világméretű hálózatokon**, hogy teljes mértékben ki lehessen használni a digitális technológiák előretöréséből adódó lehetőségeket.

Az említett célon belül a tagállamok és az Európai Bizottság számára egy külön akció indult

a digitalizálási programoknak az összes tagállamra kiterjedő közös koordinálására.

2001. április 4-én a tagállamok képviselői és szakértői azért találkoztak a svédországi Lund városában, hogy megvitassák a koordináció kérdéseit, és ajánlásokat tegyenek olyan, hosszabb távon is fenntartható akciókra, amelyek segítik a koordinációt, és megnövelik a digitalizálási tevékenységek értékét.

Európa kulturális és tudományos tudáskincsét hordozó forrásai egyfajta sajátos közvagyonként képeznek, belőlük áll össze sokszínű társadalmaink kollektív és egyre gyarapodó emlékezete, amely egyben szilárd alapul is szolgál a digitális tartalomipar fejlődéséhez egy fenntartható tudástársadalom körülményei közepette.

A szakértők egyetértettek a 2000. november 15–16-án Luxemburgban tartott előkészítő tanácskozás megállapításaival, és hangsúlyozták az európai vonatkozású digitalizált kulturális és tudományos tartalom értékét és fontosságát, amely:

Hozzáférhető és fenntartható örökséget biztosít

Európa kulturális és tudományos öröksége egyedi és jelentékeny közkinccset képvisel. Forrásait feltétlenül digitalizálni kell annak érdekében, hogy a polgárok jobban hozzáférhessenek, és hogy Európa közös kulturális örökségét (mind a múltbelit, mind a jövőbenit) meg lehessen őrizni.

* Eredeti forrása: http://www.cordis.lu/ist/ka3/digicult/lund_principles.htm Fordította: Hegyközi Ilona

A kulturális sokszínűséget, az oktatást és a tartalomipar támogatását biztosítja

A digitalizált kulturális vagyontárgyak létfontosságú szerepet játszik a kulturális sokszínűség fenntartásában és népszerűsítésében globalizálódó világunkban. Igen fontos forrása az oktatásnak, az idegenforgalomnak és a médiaiparnak is.

Változatos és gazdag digitalizált forrásokat jelent

A tagállamokban már jelentős erőfeszítésekre került sor a kulturális és tudományos tartalom digitalizálási programjai és projektjei területén. A digitalizálási tevékenység felöleli a legkülönbözőbb szektorokat és tartalomtípusokat, így a múzeumi tárgyakat, a közérdeklő iratokat, a régészeti leleteket, az audiovizuális archívumokat, a térképeket, a történeti dokumentumokat és a kéziratokat.

Van azonban néhány fontos – kulturális, társadalmi vagy gazdasági – probléma, amelyek veszélyeztetik a forrásokban rejlő lehetőségek kihasználását. A főbb gátló tényezők a következők:

Elaprózott kezdeményezések

A digitalizálási tevékenységek – bár már széles körben zajlanak – nagyon elszigetelten folynak attól függően, hogy az egyes tagállamokban milyen politikát követnek, sőt mi több, mivel nem áll rendelkezésünkre egész Európára kiterjedő áttekintés arról, hogy milyen kulturális tartalmat digitalizáltak már, és azt hogyan választották ki, előfordulhatnak párhuzamos eszköz-, munka- és pénzbefektetések.

Elavulás

A digitalizálás költséges művelet, komoly befektetéseket igényel, többnyire közpénzekből. Ezek a befektetések jelentős kockázattal járnak, ha nem a megfelelő technikai feltételek és szabványok alkalmazásával valósulnak meg. Ennek eredményeként olyan tartalomforrások jöhetnek létre, amelyek hamar elavulnak és használhatatlanná válnak, vagy a beruházást rövid időn belül meg kell ismételni.

Hiányoznak a polgárok hozzáféréseinek egyszerű, bevett formái

A közös európai elvek és műszaki szabványok, illetve a több nyelven való hozzáférést segítő megoldások és rendszerek hiányában veszélybe kerülhet a polgárok hozzáférése a különböző digitális forrásokhoz mind az egyes nemzetek, mind az EU szintjén.

Szellemi tulajdonjogok

A digitalizált tartalom területén az egyes érdekelt csoportok (például az eredeti jogtulajdonosok, a közvetítők és a végfelhasználók) különböző, jogos érdekeket képviselnek. Ezeket az igényeket ismerni kell, és egyensúlyt kell teremteni közöttük. A kulturális szektornak feltétlenül meg kell értenie és alkalmaznia kell a jogkezelési megoldásokat, ha a tartalom gazdasági értékét hosszabb távon kívánja kiaknázni.

Nincs kellő egymásra hatás a kultúra területén zajló és az új technológiákkal kapcsolatos programok között

Egyre nő az igény, hogy a kulturális és az új technológiai programokat az egyes nemzetek és az EU szintjén is jobban összekapcsolják annak érdekében, hogy meghatározhatók legyenek a kiemelten fejlesztendő területek, valamint azok, ahol európai többletértékek születhetnek.

Az egyes intézmények erőfeszítései és elkötelezettsége

A digitalizálásra vállalkozó egyes intézményeknek – amelyek gyakran a kulturális örökség területén működnek, mint a levéltárak, könyvtárak és múzeumok – hosszú távú, költséges és technikailag igényes tevékenységekre kell elkötelezniük magukat. A digitalizálási technológiák és eszközök használatához újfajta készségeket és gyakorlati megoldásokat kell a kulturális intézményeknek elsajátítaniuk.

E kérdések megoldása érdekében kívánatos lenne, hogy a tagállamok elkötelezzék magukat a következő célok iránt:

A folyamatos koordináció érdekében hozzanak létre egy fórumot

az egyes tagállamok képviselőiből álló koordinációs csoport megalakításával. Ez a csoport alakítaná ki a folyamatos vita és tapasztalatcsere kereteit, továbbá a tagállamoknak történő beszámolás módját mind európai, mind nemzeti szinten.

Támogassák és alakítsák ki a koncepciók és programok európai számbavételének rendszerét,

amelynek keretében ezekről friss, nyilvánosan hozzáférhető és könnyen érthető információkat közlő webhelyeket hoznának létre; ezeknek a webhelyeknek alapvető profilját közös megállapodással alakítanak ki, és azokat egy központi webhelyhez csatlakoztatnák.

Népszerűsítsék és támogassák a legjobban bevált gyakorlatot, annak harmonizálását és optimális alkalmazását mind a tagállamokon belül, mind az Európai Unióban,

folytatva azt a munkát, amely egy minőségi összehasonlítást biztosító keretrendszer kialakítására irányul, és melynek célja a benchmarking-megoldás alkalmazása és megvalósítása országos koordinációs szervezetek és hálózatok révén. Ennek keretében egy kinevezett szakértői csoport kidolgozná az összevetési folyamatok minőségi szempontrendszerét; ehhez megkeresnék azokat a mechanizmusokat, amelyek elengedhetetlenek a leglényegesebb mutatószámok meghatározásához és összegyűjtéséhez – különös tekintettel az e-Európa ebben az esetben releváns mutatójára –, továbbá a nemzeti szabványosítási/statisztikai testületekkel való kapcsolatteremtéshez.

Gyorsítsák fel a bevált gyakorlat és a megfelelő szakismeretek elterjesztését

oly módon, hogy Európa-szerte szétsugározzák az optimális megoldások példáit, amelyeket közös megállapodással kiválasztott jellemzők (tipoló-

gia) alapján határozódnak meg. Olyan kérdésekkel foglalkoznának, mint a gyakorlat és az eljárásmodok következetessége, a közvagyon és a jogok egységes kezelése, és mindez elvezetne a szükséges szakismeretek újra-definiálásához.

Tegyük láthatóvá és elérhetővé

az európai kulturális és tudományos tartalmakat azáltal, hogy (a projektekről vagy a kiválasztott tartalomról) országos nyilvántartásokat hoznak létre. Ezeket a nyilvántartásokat igazítanák hozzá a digitalizált tartalom európai infrastruktúrájának követelményeihez, összhangban a tartalom minőségét és használhatóságát, a polgárok egységes hozzáférést, a szoftvereszközök jutányos elérhetőségét és nyitottságát, valamint a hosszú távú elérhetőséget és hozzáférhetőséget elősegítő szabványokkal és műszaki megoldásokkal.

Hogy ezek az induló akciók a lehető leggyorsabban megvalósuljanak, és az alkalmazott megoldások fenntartható szervezeti és műszaki infrastruktúrát eredményezzenek, az Európai Bizottságnak a jelenleg folyó információs társadalom technológiái (IST) és egyéb programjai keretében együtt kell működnie a tagállamokkal az alábbi területeken:

Támogatnia kell a gyakorlati koordinációs tevékenységeket

egy titkárság vagy iroda felállításával, amelynek a koordinációs csoport tevékenységének támogatása lenne a feladata. Az esetleg szükséges ad hoc műszaki tanácsadó csoportokat a titkárság irányítaná.

Fejlesztenie kell a bevált gyakorlat elterjesztését

az ún. kompetencia-központok létrehozásával, amelyek az érdekelteket irányítanák és támogatnák a legfontosabb kérdésekben és technológiai döntésekben. Jelenleg a metaadatok, a többnyelvűség, a képalkotási és digitális megőrzési technológiák kérdései már napirenden vannak, de a létesülő kompetencia-központoknak nyitottnak kell lenniük az újonnan felmerülő témákra is.

Elő kell mozdítania a digitalizálási megoldások összevető értékelését, megalkotva az adatgyűjtési irányelveket és folytatva a minőségre vonatkozó és a számszerűsíthető mutatók kifejlesztését.

Gondoskodnia kell az európai tartalom értékének optimális megjelenítéséről és közös elképzelések kialakításáról,

és meg kell határoznia a digitális kulturális és tudományos tartalommal kapcsolatos európai uniós együttműködési terv kritériumait és kereteit, valamint a megvalósítás eszközeit (Charta, Memorandum of Understanding stb.). A tervnek az legyen a célja, hogy létrejöjjön a digitalizált kulturális és tudományos örökséghez való hozzáféréshez szükséges e-kultúra infrastruktúrája, és megállapítsák, hogy mi növeli meg az európai tartalom értékét (például a kiválasztás kritériumai), továbbá létrehozzák a kompatibilitáshoz szükséges műszaki szabványokat. Ezt a munkát a koordinációs csoportnak és titkárságának kell elvégeznie.

Javítania kell a tartalom minőségét és felhasználhatóságát, ösztönöznie kell a polgárok egységes elérését, és tájékoztatnia kell a hosszú távú megőrzés kérdéseiről

a következő módokon: megállapodások az együttműködéshez szükséges szabványokról; irányelvek a digitális megőrzés és a tartalom tartós megmaradása érdekében; továbbá következetes modellek és jól bevált gyakorlati megoldások a jogok és az információs vagyoni kezelésére és üzleti modellek kidolgozása a kérdéshez kapcsolódó e-kultúra területén.

Miközben a tagállamok kiválasztják és megvalósítják a tartalom előállításával, minőségével, felderítésével és használatával kapcsolatos stratégiákat és megállapodásokat, számos már ismert és a jövőben felmerülő műszaki kérdéssel is foglalkozniuk kell a rövid és hosszú távú kutatási és műszaki fejlesztési kezdeményezések keretében. A Bizottságnak a következőket kell tennie:

Elő kell mozdítania a minőségi összevetési megoldások kidolgozását

háttér tanulmányokkal és a teljesítmény-mutatószámok, valamint a statisztika területén végzett tisztázó munkával.

Kutatásokat kell kezdeményeznie az Európában folyó digitalizálásról

és az azt támogató műszaki és szervezeti infrastruktúra kérdéseiről, továbbá az európai kulturális tartalom, identitás és sokszínűség népszerűsítéséről, hogy az minden polgár számára elérhetővé válhasson.

Támogatnia kell a kompatibilitást, valamint azt, hogy az információforrások mindig felderíthetők legyenek,

mégpedig a metaadatokkal, a nyilvántartásokkal és a sémákkal kapcsolatos munkálatok elindításával.

El kell hárítania azt a veszélyt, hogy „digitális középkor” jöjjön létre,

mégpedig egy korszerű kutatási ütemterv összeállításával, amely a következő területekre terjed ki: digitális technológiák és tartalom-megőrzési megoldások; a fejlett technológiák jobb alkalmazása a kulturális és tudományos tartalom digitalizálására (pl. multispektrális fényképezés), amelynek következtében tovább nő a digitális tartalom jelentősége. Ezt a munkát az iparral szoros együttműködésben kell elvégezni.

Meg kell vizsgálni az említett fő kutatási hangsúlyokat tükröző **kísérleti projektek** elindításának lehetőségeit az információs társadalom technológiai (IST) program keretében.